

LBRIS

We know
books

Gheorghe Jukov

Mareșalul lui Stalin

LITERA
București

Giorgi Zhukov. El martillo de Stalin

© pentru ideea originală, EMSE EDAPP, S. L., 2024

© pentru texte, Jordi Solé, 2024

© pentru prezenta ediție, EMSE EDAPP, S. L., 2024

Îngrijire editorială: Bonallettera Alcompas, S. L.

Design și ilustrație copertă: Pau Taverna

Design și machetare: LitusGrâfic

Fotografie copertă: Alamy /Cordon Press

© Ilustrații și fotografii din interiorul cărții: p. 23. Domeniul public/autor necunoscut;

p. 110. Domeniul public/Grigory Vayl/Life magazine; p. 115. CC BY-4.0; p. 122.

Domeniul public/Imperial War Museum.

Toate drepturile rezervate

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Gheorghe Jukov

Mareșalul lui Stalin

Jordi Solé

Copyright © 2025 Grup Media Litera

pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fii

Redactor: Sorin Șerb

Corector: Rodica Crețu

Copertă: Vlad Panfilov

Tehnoredactare și prepress: Marin Popa

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SOLE, JORDI

Gheorghe Jukov: Mareșalul lui Stalin /

Jordi Solé. – București: Litera, 2025

ISBN 978-630-355-131-9

94

929

Cuprins

Fiul cizmarului	7
Eroul de la Halhîn-Gol	33
Barbarossa	49
De la Moscova la Berlin	71
Un erou dintr-o bucată	119
Cronologie	133

Fiul cizmarului

Era 1912, iar Gheorghe Jukov, în vârstă de doar 14 ani, era cel mai puternic dintre ucenicii care lucrau în atelierul de blănuri al unchiului său Mihail din Moscova. Pentru că era atât de bine clădit, s-a decis să fie trimis la faimosul târg din Nijni Novgorod, unde stăpânul (cum era numită ruda sa) închiriasse un magazin pentru a vinde blănuri cu ridicata. El trebuia să împacheteze marfa și să o expedieze destinatarului de la debarcaderul orașului de pe Volga, de la cel de pe râul Oka sau de la biroul comercial al căilor ferate.

La târg veneau comercianți și cumpărători din întreaga Rusie. Era situat la periferie, într-o vale complet acoperită de apă în timpul inundațiilor de primăvară. Acolo puteai întâlni oameni din toate categoriile sociale, dornici să câștige ceva, fie prin muncă cinstită, fie prin afaceri dubioase.

Proprietarul îl însărcinase pe cel mai priceput angajat al său să cumpere totul. Acesta era Vasili Danilov, un tip

deosebit de crud. În cartea sa *Memorii și gânduri*, Jukov rememora acele zile: „Nici astăzi nu pot înțelege de ce Danilov biciuia un biet băiat de 14 ani. Dar imediat ce nu am mai putut suporta, am luat *kovîrok*-ul (o riglă de stejar folosită la ambalaje) și l-am lovit în cap cu toată forța. Din cauza loviturii, a căzut și și-a pierdut cunoștința. M-am speriat peste poate: am crezut că l-am omorât și am fugit din cort. Dar, din fericire, doar își pierduse cunoștința și, în cele din urmă, totul a fost în regulă. Când ne-am întors la Moscova, Danilov s-a plâns stăpânului și acesta, fără a intra în detalii, m-a bătut.” E drept, a fost bătut, dar Danilov nu s-a mai atins de el.

Gheorghe Konstantinovici Jukov s-a născut în satul Strelkovka, provincia Kaluga, pe 19 noiembrie 1896. Casa părinților săi, foarte veche, era situată în vatra satului. Avea un colț pe jumătate îngropat, o singură cameră cu două ferestre și, de-a lungul timpului, pereții și acoperișul se acoperiseră de licheni și iarbă.

După revoluția din 1905, tatăl său, Konstantin Artemievici Jukov, ca mulți alți muncitori, a fost concediat și alungat din Moscova pentru că luase parte la manifestațiile împotriva țarului. S-a întors la Strelkova și a lucrat ca cizmar și muncitor agricol. Mama sa, Ustinia Artemievna, era fiica unei familii foarte sărace din satul vecin, Ciornaia Griaz. Când s-au căsătorit, ea avea 35 de ani, iar el 50. Amândoi erau la a doua căsnicie, deoarece rămăseseră văduvi la scurt timp după ce se căsătoriseră prima oară.

Nevoia și banii puțini pe care îi câștigau au forțat-o pe Ustinia să lucreze ca vânzătoare ambulantă. Primăvara, vara și la începutul toamnei muncea pe câmp, iar la

sfârșitul toamnei mergea în orașul-capitală de district Maloiaroslaveț să cumpere diverse mărunțișuri pentru neguțătorii din Ugodski Zavod. Câștiga între o rublă și o rublă și 20 de copeici pe călătorie. În memoriile sale, Jukov își amintește: „Cât însemna asta? După ce scădeai cheltuielile, cred că mai puțin decât ar fi câștigat un cerșetor.”¹

Ca toți băieții, când a împlinit șapte ani, părinții săi l-au înscris la școala parohială din satul vecin, Velicikovo. În același timp, tatăl său s-a întors la Moscova pentru a vedea dacă putea câștiga mai mulți bani acolo, dar, deși la început le trimitea două sau trei ruble pe lună, curând a început să trimită doar una. Gheorghe și Mașa, sora lui mai mare, și-au dat seama cât de greu le era părinților și au făcut tot ce puteau să-i ajute. Gheorghe s-a străduit din răputeri la școală și a absolvit cei trei ani obligatorii cu note excepționale, primind chiar o diplomă de onoare. Pentru că a avut rezultate atât de bune la școală, mama sa i-a dăruit o cămașă nouă, iar tatăl lui i-a făcut o pereche de cizme înalte.

Din păcate, nu au avut bani ca să-l trimită mai departe la studii și, cu toate că lui i-ar fi plăcut să lucreze într-o tipografie, nu cunoșteau pe nimeni care să-i dea o mână de ajutor să se angajeze. În cele din urmă, în vara lui 1908, mama sa a aranjat să intre ucenic la unchiul său, Mihail Pilihin, blănar și proprietar al unui mic atelier de pielărie din Moscova, situat în apropierea Pieței Roșii.

¹ Jukov, Gheorghe. 1987. *Воспоминания и размышления (Memorii și reflecții)*, Moscova: Progress Publishers, pp. 24–25.

În decurs de un an, și-a însușit destul de bine rudimentele meseriei de blănar, deși i-a luat ceva timp. Meșterul își bătea ucenicii (erau șapte) pentru cea mai mică greșeală. Și avea mâna tare grea. După cum amintea Jukov în memoriile sale: „Eram bătută de stăpân, de stăpână, iar menajera nu se lăsa nici ea pe tînjală. Când stăpânul era într-o dispoziție proastă, era mai bine să nu dai ochii cu el. Putea să te palmuiască fără motiv, de-ți țiuiau urechile toată ziua.”¹

Peste tot, meșterii își băteau ucenicii: asta era legea, obiceiul. Meșterul considera că ucenicii sunt la dispoziția lui și nimeni nu i-ar fi reproșat vreodată că îi biciuiește. Jukov scria: „Pentru noi, meșterul era judecătorul suprem. Am suportat astfel acest jug greu, care era uneori greu de suportat de ucenicii mai mari.”

În ciuda numeroaselor sale obligații, tânărul Gheorghe își făcea mereu timp să citească. Unul dintre profesorii săi, Serghei Nikolaevici Remizov, îl atrăsese către citit, iar vărul său Aleksandr îl ajuta la învățat. Erau de aceeași vârstă, iar cu el se purta mai bine decât cu ceilalți. Cu ajutorul lui a citit pasionantele istorii ale lui Nath Pinkerton și Sherlock Holmes în ediții ieftine, dar Gheorghe dorea să studieze serios. I-a împărtășit gândurile sale lui Aleksandr, iar vărul său a fost de acord să îi dea o mână de ajutor.

Au început să studieze mai în profunzime cărți de lingvistică, matematică, geografie și științe popularizate. Obişnuiau să învețe împreună duminica, atunci când stăpânul nu era acasă. În ciuda precauției lor, unchiul său

¹ Jukov, Gheorghe. op. cit., p. 5.

a aflat în cele din urmă. Gheorghe a crezut că va primi o bătaie crâncenă, dar, spre surprinderea lui, blănarul i-a lăudat pentru că aveau preocupări atât de elevate.

Astfel, mai bine de un an, a studiat pe cont propriu cu un succes considerabil și apoi s-a înscris la cursuri serale de educație de bază care îi ofereau cunoștințe la nivelul școlilor orășenești.

În 1911 lucra în atelier de trei ani și fusese promovată la gradul de ucenic senior. Avea sub îndrumare trei ucenici. Ar fi vrut să își continue studiile, dar nu avea cum. Totuși, reușea să citească ziarele după ce meșterul Kolesov îl mai lăsa să răsufle, precum și revistele pe care i le împrumuta Aleksandr. De asemenea, își cumpăra cărți cu banii pe care stăpânul i-i dădea pentru tramvai și pe care îi economisea mergând pe jos să livreze comenzile.

La sfârșitul lui 1912 și-a terminat ucenicia, iar unchiul său l-a întrebat ce are de gând să facă în continuare: voia să rămână în apartamentul din atelier sau să închirieze altul?

A ales atelierul. Curând și-a dat seama de greșeala sa: la sfârșitul zilei mai rămânea mereu ceva de lucru și unchiul lui îl pune pe el să termine, fără să-l plătească. Așa că, nu mult după aceea, și-a spus: „Nu, lucrurile nu mai pot continua așa. Am să închiriez o cameră și voi avea timp seara de citit.”¹ A găsit un pat pentru trei ruble pe lună în apartamentul unei văduve pe nume Malișeva, pe strada Ohotnîi, un loc confortabil și curat. Unde mai pui că, pe deasupra, Maria, fiica proprietăresei, îi făcea ochi dulci.

¹ Jukov, Gheorghe. op. cit., p. 31.

Nu mult după aceea, pe 28 iunie 1914, arhiducele Franz Ferdinand a fost asasinat de naționaliștii sârbi, iar Austro-Ungaria a dat Serbiei un ultimatum. Guvernul rus a decis să îi sprijine pe sârbi, iar alianțele europene au fost puse în mișcare. Germania sprijinea Imperiul Austro-Ungar, iar Franța nu a avut ce face și s-a alăturat Rusiei. Imperiul Austro-Ungar a declarat război Serbiei pe 28 iulie, iar Germania a declarat război Rusiei câteva zile mai târziu. A urmat apoi declarația germană de război împotriva Franței. Când germanii au atacat Belgia, Marea Britanie s-a alăturat Franței. Primul Război Mondial începuse.

Influențați de propagandă și însuflețiți de patriotism, mulți tineri, în special din clasele înstărite, s-au oferit voluntari pentru război. Aleksandr a decis să meargă și el pe front, încercând să-l convingă pe Gheorghe să i se alăture. La început, acesta a fost sedus de propunere, dar înainte de a lua o decizie s-a dus la profesorul său, Fiodor Ivanovici, pe care îl aprecia foarte mult, pentru un sfat. Cuvintele mentorului său au atins o coardă sensibilă:

– Înțeleg dorința lui Aleksandr, pentru că tatăl său este bogat și are ce apăra. Dar tu, nefericitule, pentru ce ai de gând să lupți, pentru că tatăl tău a fost alungat din Moscova sau pentru că mama ta moare de foame? În plus, dacă te întorci olog, nu va mai da nimeni nici o para pe tine.¹

¹ Jukov, Gheorghe. op. cit., p. 34.

Discuția l-a convins, astfel că i-a spus lui Aleksandr că nu-l însoțește pe front. Vărul său l-a certat și, în aceeași noapte, a fugit să se înroleze. După numai două luni l-au adus acasă, grav rănit.

Gheorghe a continuat să lucreze în atelier și s-a îndrăgostit de Maria, atrăgătoarea fică a proprietăresei. Cei doi plănuiseră chiar să se căsătorească, dar, după cum scria Jukov în memoriile sale: „Războiul ne-a dat peste cap toate planurile și speranțele”.

Din cauza pierderilor grele suferite pe front de trupele Armatei Imperiale, în mai 1915, tinerii din rezerva lui 1895 au fost încorporați mai devreme. Erau trimiși acum în război băieți care nici nu împliniseră 20 de ani. Le venise rândul.

Gheorghe nu dorea să meargă pe front. În Moscova întâlnea la tot pasul invalizi reveniți de la război, dar și vedea că fiii celor bogați continuau să se bucure de viața bună.

Unchiul său, care aprecia munca pe care o făcea, i-a spus într-o zi:

– Dacă vrei, îți pot obține un an de concediu medical și ai putea fi chiar declarat inapt.

Gheorghe i-a spus că era perfect sănătos și că putea merge pe front.

– Vrei să fii la fel de prost ca Aleksandr? a spus meșterul neîncrezător.¹

¹ Jukov, Gheorghe. op. cit., p. 35.

Dar, deși războiul nu-l atrăgea defel, băiatul susținea că era de datoria lui să își apere țara. Conversația s-a încheiat și nu au mai deschis acest subiect. La sfârșitul lui iulie 1915, armata i-a convocat mai devreme pe tinerii de vârsta lui. Gheorghe i-a cerut meșterului să-l lase să meargă în sat să-și ia rămas-bun de la ai lui și, dacă tot era pe-acolo, să-i ajute la culesul recoltei.

Leagănul unui mareșal

Pe 7 august 1915, Jukov a fost chemat la Maloiaroslaveț, capitala districtuală a provinciei Kaluga. Primul Război Mondial era la apogeu. A fost repartizat la cavalerie și era peste toate de mulțumit. Admirase mereu această ramură a armatei, pe care o considera romantică.

După o săptămână au fost convocați la centrul de recrutare și repartizați pe detașamente. Și-au luat rămas-bun de la ai lor. S-a trezit înconjurat de adolescenți imberbi, ca și el. Seara au fost urcați în vagoane de marfă, pornind spre destinația lor, orașul Kaluga. Pentru prima dată în tot acest timp s-a simțit extrem de trist și singur. Tinerețea lui se terminase brusc. „Pot oare să mă achit de sarcinile grele ale unui soldat, pot oare să mă lupt?“, se întreba el.¹ De-a lungul timpului, viața îl disciplinase și credea acum că își va putea face datoria.

Au ajuns în Kaluga în toiul nopții. Au coborât pe marginea unui peron de marfă și au auzit ordinul: „Alinierea!

Alinierea, marș!“ Au pornit în direcția opusă orașului și au mers aproximativ trei ore, făcând, în cele din urmă, o scurtă oprire. Era pe punctul să se crape de ziuă când s-au ghemuit care cum a putut ca să se odihnească o vreme. De îndată, s-au auzit din toate părțile sforăituri zgomotoase.

Dar nu au apucat să doarmă prea mult, că s-a auzit din nou ordinul: „Alinierea!“ Și-au reluat marșul și, după o oră, au ajuns în tabără, unde au fost cazați pe priciuri de lemn fără saltele. Li s-a spus că se pot odihni până la 7 dimineața. În baracă erau deja aproximativ 100 de băieți. Vântul sufla prin ferestrele fără geamuri ale dormitorului, dar nici așa nu se aerisea. Aerul era stătut.

După micul-dejun s-au adunat în formație și li s-a spus că fac parte din Batalionul 189 Infanterie de rezervă. Acolo urma să se organizeze și un detașament pentru Regimentul 5 Cavalerie de rezervă. Înainte de a fi trimiși pe front, au fost nevoiți să facă instrucție de câmp ca infanteriști.

În septembrie 1915 au fost trimiși la Regimentul 5 Cavalerie de rezervă din Ucraina. Regimentul era încartiruit în orașul Balakleia, regiunea Harkov. După ce a trecut prin Balakleia, trenul a ajuns în gara Savinți, unde se pregătea înlocuirea pe teren a Diviziei 10 Cavalerie. La gară au fost întâmpinați de subofițeri și sergenți de cavalerie, îmbrăcați la patru ace. Unii purtau uniformă de husari, alții, uniformă de ulani, iar alții, uniformă de dragoni.

După ce au fost repartizați, cei din Maloiaroslaveț, Moscova și mai mulți recruți din provincia Voronej au ajuns la escadrila de dragoni.

¹ Jukov, Gheorghe. op. cit., p. 36.

Lui Jukov nu-i plăcea că nu fusese repartizat la hussari – și nu numai pentru că uniformă lor era cea mai atrăgătoare. I se spusese că subofițerii de acolo erau mai buni și, mai presus de toate, mai umani. La urma urmei, în armata țaristă, soarta soldatului depindea în întregime de subofițerii sub care servea.

În două zile, au primit uniforme și echipament de cavalerie și li s-au repartizat cai. Serviciul în cavalerie s-a dovedit a fi mai interesant decât infanteria, dar mult mai dificil. În plus față de instrucția obișnuită, au trebuit să facă exerciții de călărie, să se antreneze în lupta cu arme albe și să țină caii de trei ori pe zi.

Din cale afară de dificile i s-au părut călăria, șarjele și mânăuirea lancei și a sabiei. Mulți dintre ei se zgâriau pe picioare până la sânge, dar nu aveau voie să se plângă. Li se spunea: „Rezistă, cazacule, o să devii căpetenie“. Și a rezistat până când a învățat să se țină neclintit în șa.

Au ajuns cu toții, până la sosirea primăverii lui 1916, călăreți desăvârșiți. Li s-a spus că se va forma un escadron de marș și că, până să fie trimiși pe front, vor continua să-și îmbunătățească performanțele făcând exerciții pe teren.

30 dintre cei mai bine pregătiți soldați au fost selectați și trimiși la studii pentru a deveni subofițeri. Printre ei se afla și Jukov, care nu dorea să meargă la studii, dar comandantul plutonului, pe care îl respecta sincer, l-a convins:

– Vei avea timp să mergi pe front, prietene, a spus el. Este mai bine să studiezi acum temeinic arta

militară, vei avea nevoie de ea. Sunt sigur că vei fi un bun subofițer.

Apoi s-a gândit puțin la asta și a adăugat:

– Nici că mă grăbesc să mă întorc pe front. În anul petrecut pe linia frontului am învățat prea bine cum stau lucrurile și am înțeles multe lucruri. Este păcat, mare păcat, că poporul nostru piere atât de prosteste și mă și întreb de ce oare?¹

Nu a mai adăugat nimic. Dar Jukov își amintește în memoriile sale că a văzut în sufletul omului lupta dintre datoria de soldat și cea a unui cetățean care nu mai voia să se supună bunului plac al regimului țarist. În orice caz, el i-a fost recunoscător pentru sfatul primit și a acceptat să plece cu detașamentul să se instruiască.

Noul lor subofițer s-a dovedit a fi însă un monstru. Obișnuia să-i ia la pumni pentru orice fleac. Iar pe Jukov îl detesta în mod deosebit, dar dintr-un motiv oarecare evita să-l atingă. În schimb, îl pedepsea din te miri ce motiv. „Nimeni nu a stat atât de mult cu sabia și echipamentul în spinare, nimeni nu a cărat atâția saci de nisip de la grajduri la corturi, nimeni nu a făcut atâta gardă câtă am făcut eu în timpul zilelor libere“, își amintește mareșalul în memoriile sale.

În cele din urmă, convins că nu există nici o cale de a-l frânge, subofițerul a decis să își schimbe tactica și să îl ia de la instrucția militară, unde era unul dintre cei mai înzestrați. Într-o zi, l-a chemat în cortul său și i-a spus:

¹ Jukov, Gheorghe. op. cit., p. 41.